

Yabancı Sermayeli Türk Şirketlerinin Maden Kanunu'na İlişkin Görüş ve Önerileri*

T.Engin ÇUBUKÇU
TSİ Limited, Ankara

GİRİŞ

Maden Kanunu'nun hedefi, aramayı teşvik etmek ve yatırımcının yaptığı yatırımdan kabul edilebilir bir kazanç sağlamasını emniyet altına almak suretiyle sağlıklı ve aktif bir endüstri oluşturmak olmalıdır,

Yukarıdaki hususların gerçekleşmesi durumunda devlet, kurumlar ve gelir vergileri yoluyla pay almak suretiyle ödülleniş olacaktır, Diğer ülkelerdeki çalışmalardan da görüldüğü gibi ana üretim safhasında gerçekleştirilen her istihdam, hizmet ve yan sektörlerde dört istihdam yaratmaktadır,

Kanun, eğer bulunmadıysa mineral varlığının var olmadığını kabul etmek zorundadır, Türkiye'deki yabancı sermayeli madencilik şirketleri bir maden

yatağı bulmak için gerekli risk sermayesini alabilmek için kendi ana şirketleri içinde diğer ülkelerdeki akra- ba şirketlerle rekabet etmek zorundadırlar. Bir yatırım alternatifini diğerine karşı ölçmekteki tek nihai kriter de yatırımın kazandırdığı değer olmaktadır,

YASAL DÜZENLEMELER

3213 Sayılı Maden Kanunu'nun maddelerinin dizimine sadık kalınarak Önerilerimiz aşağıda takdim edilmiştir,

Maden haklarının devri

Maden hakları (ihbar* buluculuk ve ruhsat) tek tek veya tümü ile devredilebilir olmalı ve Maden Sicli'ne tescili ile geçerlik kazanmalıdır.

Maden haklarının, karışıklıklara neden olmaksızın, piyasa koşullarında alınıp satılabilir olması doğal karşılanmalıdır.

Kantar ve sevk fişi

Madenlerin MADEN HAKKI olmayan kişilerce çıkarılması ve şevki Devlet Malına karşı işlenmiş bir fiil sayılmaktadır.

Ruhsat sahibi maden hakkını elinde tutan tek gerçek kişi olduğu halde, ruhsat sahibiyle yaptıkları anlaşma gereğince madencilik yapan üçüncü kişilerin konumları açık değildir.

Rödövens veya kira anlaşması yapmış bir ruhsat sahibinin* Maden Dairesine bildirimde bulunması halinde tartı ve sevk fişi ile sorumlu tutulmaması; buna karşılık rödövens veya kira anlaşması ile sahayı işleten işletmecinin, işletme çalışması yaptığı süre boyunca, her çeşit kanuni formalite konusunda muhatap kabul edilmesi gerekir.

* Bu yazı, yabancı sermayeli Türk şirketleriyle değişik zamanlarda yapılan görüşmeler sonucunda Engin ÇUBUKÇU tarafından kaleme alınmıştır.

Harçlar ve teminatlar

Maden Dairesi'ne ödenen teminatlar, mevcut enflasyon dikkate alındığında, teminat olmaktan çıkmış olup vergi haline dönüşmüş bulunmaktadır. Yasada olmasına rağmen teminat iadeleri verilenin bir fraksiyonu haline dönüşmüştür. Teminatların muteber bankalardan temin edilecek teminat mektubu ile çözümlenmesi gerekir.

Devlet hakkı

Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan madenlerdeki Devlet hakkının sembolik değerde olması gerekir, Aksi halde Madencilik, diğer sanayi sektörleri yanında cezalandırılmış olur. Oysa Madencilik'in bugünkü haliyle devlet teşviğine diğer sektörlerden daha yoğun biçimde ihtiyacı bulunmaktadır.

Madencilik teşvik olayının Madencilik gelirlerinden beslenen Fon kanalıyla yapılması sektöre yeni bir kaynak sağlamadığından temelde teşvik edici olmamaktadır. Devlet daha ziyade kurumlar ve gelir vergisi'ni almak suretiyle fazlasıyla kazançlı olacaktır.

Yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyen Devlet hakkının sembolik miktara indirilmesi ve fon'un tamamen kaldırılması gerekir.

İhbar ve buluculuk hakkı

Ruhsat verilmeden önce ruhsat üzerindeki tüm vebibeler belirlenmeli ve müracaatçı bunlardan haberdar edilmelidir.

Üzerinde ihbar ve buluculuk hakkı oluşmuş ve bilahare aramalara açılmış sahaların ruhsatları müracaat eden hak sahibine verilirken ruhsata bu hakların işlenmesi gerekir. Ruhsat sahibinin bilgisi dışında, saha üzerindeki bazı hakların işletme dönemi sırasında ortaya çıkması ciddi sakıncalar doğurur.

Ruhsat sahiplerinin arama faaliyetlerini sona erdirerek terkettikleri sahalarda zuhurunu bildirdikleri madenlerin bulucusu sayılmaları da daha sonra arama yapacak ruhsat sahipleri-

ne önemli külfetler yükler, Esasen işletebileceği bir mineral varlığı ortaya çıkaramamış bir ruhsat sahibinin riskini daha sonra arama yapacak olanın üzerine atmak ayrıca haksızlıktır, Geniş alanlarda arama yapan şirketlerin bu hakkı kullanmaları halinde hak etmedikleri bir gelire kavuşmaları mümkündür. Gelecekte ruhsatın düşmesi ile birlikte ihbar ve buluculuk haklarının da düşmesi uygundur,

ihbar v34e buluculuk hakkının son derece sınırlandırılarak kullanılır halde tutulması gerekir,

Arama faaliyeti dönemleri

Ruhsat süresi sınırsız olmalıdır, ancak üzerinde işletme kurulmamış ruhsata esas alan üzerinde her yıl minimum bir arama harcamasının yapılması şartı getirilmelidir.

Spekülatif amaçlı saha tutmaları engellemek amacı ile ilk 5 yıldan sonra ruhsat harcının artan oranda dönemler itibariyle tahsili öngörülebilir. Aynı zamanda ruhsat süresi boyunca sahada yapılması zorunlu harcamanın da her yıl artırılması uygun olur.

Maden Dairesi'ne verilen raporlar gerçeğe uygun hale getirilmeli ve basitleştirilmelidir. Dönem raporları arama faaliyetleri ile yapılan harcamaları kapsamlı, arama sonuçlarının de-tayları ile ilgili olmamalıdır.

Ekonomik olması muhtemel bir varlık tesbit ettiği inanan ruhsat sahiplerinin, öngörülen dönem harç ödemelerini ve asgari arama harcamalarını yapmaları ya da ödemede bulunmaları kaydı ile, diledikleri süre için ruhsatı muhafaza etme haklarının olması gerekir, Bununla beraber, bir ruhsat alanında yapılmış çalışma eğer yeterli boyutta ise, aynı ruhsat sahibi ne ait bitişik saha için de geçerli adedilmelidir,

Ruhsat iptalleri kolaylaştırılmalıdır, ancak saha üzerinde düzenli bir şekilde çalışmayı sağlayacak ve hileli yollardan hak iktisabını önleyecek yaptırımların - ruhsat iptali dahil- getirilmesi de şarttır. Aynı şekilde harç Ödemelerinde de gerekli bildirimler yapılmasına ve yeterli süre tanınma-

sına rağmen ödemenin yerine getirilmemesi durumlarında da ruhsatlar iptal edilebilmelidir, Ancak ruhsat hakkını ortadan kaldıran her tasarrufa karşı ruhsat sahibinin mahkemeye gitme hakkı saklı kalmalıdır.

Sahaların yeni aramaları açılması

Aramalara açılan sahalar resmi gazetede ilan edilmek suretiyle duyurulmalıdır, Aramalara açılan saha için ilk gün müracaat edenler arasında en yüksek harcı ödeyene ruhsat verilmelidir.

İşletme ruhsat süresi - İşletme izni

İşletme ruhsatının verilmesine gerek yoktur, işletme izni talebi ile izin alınması işletmeye geçmek için yeterli sayılmalıdır,

Madeni işletmeye alma konusunda sınırlamalar yerine teşvikler getirmek en uygun yoldur. Örneğin belli bir miktarda yatırım harcaması yapmış bir işleticinin dönem ruhsat harçlarından muaf tutulması gibi. Teknik ve ekonomik olarak yeterli olması durumunda herhangi bir müdahale olmaksızın yatırımcıya Maden Kanunu çerçevesi içinde planlama, geliştirme ve işletme imkanı tanınmalıdır. Bu imkan işletmenin optimum boyutunun seçimi için de tanınmalıdır.

İşletme izni ruhsat ile birlikte veya rodövans karşılığı veya kira yoluyla devredilebilir olmalı ve işlem Maden Siciline tescil edildikten sonra yürürlük kazanmalıdır.

Madenlerin işletmeye alınması

Ruhsat sahibinin ikinci ve diğer madenleri 5 sene ara ile işletmeye almak üzere zorlanması yerine teşvik edilmesi daha uygun olur.

İşletme izninin devredilebilir olması halinde aynı ruhsat sahasında birden fazla madencinin çalışması imkan dahiline girmiş olacağından madenlerin devreye alınması ekonominin koşullarına bağlı olarak kendiliğinden gerçekleşecektir.

İşletme faaliyeti

İşletme faaliyetine geçmiş bir madencinin ruhsatının tamamıyla güvencede olması gerekir.

Devlet hakkının sembolik değere indirilmesi, madencilik fonu'nun kaldırılması ve sadece dönem harç Ödemeleri ile yetinilmesi halinde, faaliyetleri takip istatistiki boyuta inmiş olacağından yıllık faaliyet raporunun da kapsamlı olmaktan çıkarılması gerekir.

Madencilik fonu

Sektöre ilave bir katkı getirmedüğinden iptal edilmelidir. Bunun yerine, Kredi Bankası usul ve esasları içinde çalışan, kaynaklarını kısmen sektör dışından temin eden bir kuruluşun devreye konması gerekir.

Mücbir sebeple tatil

Ruhsat dönem harcını ödeyen ve saha üzerinde öngörülen minimum harcamayı yapan ruhsat sahibinin sahasını muhafaza etmesi imkan dahilinde olmalıdır.

Sahaya girmeyi engelleyen koşullar mücbir sebep sayılmalı ve sebepler var olduğu sürece faaliyetlerin ertelenmesi meşru sayılmalıdır.

Sicil

Maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve ipotek veya sona erme durumlarının Sicil'de işlenmesi yanında rödövan, kira ve diğer nam altındaki arama ve işletmeyi başkasına bırakan anlaşmaların da maden Siciline kaydedilerek geçerli kılınması gerekir.

Şahsı mesuliyet

Maden ipoteği ile temin edilen borçtan ruhsat sahibinin şahsen sorumlu olması düşünülemez, Usulüne göre tesis edilmiş bir ipoteğin karşılığının Maden rezervi ve tesisler olması gerekir.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü hizmetleri ile ilgili haklar

MTA'nın sektörde rekabet içinde çalışmasına son verilmelidir, Bu kuruluşun rolünün temel araştırmalar yapmak şeklinde değiştirilmesi gerekir.

MTA, madencilik sektörü gelişmiş Kanadâj ABD ve Avustalya'da olduğu gibi jeolojik çalışmalar yapmalı ve madencinin hizmetine temel verileri en ucuz şekilde sunabilmelidir.

Maden teşvik tedbirleri

Teşvik tedbirlerinin kapsamının genişletilmesi ile uzun vadeli olarak ilan edilmesi gerekir. Yıllık teşvik tedbirlerine güvenerek marjinal ekonomikliği olabilecek rezervlerin geliştirilmesine kaynak aktarmak mümkün değildir,

Petrol Kanunu'nda öngörülen tüm teşvik tedbirlerinin fazlasıyla Maden Kanunu'na konmasında zaruret vardır,

DİĞEM DÜZENLEMELER

Rezerv Tüketim Payı

Bir teşvik unsuru olarak rezerv tüketim payı'nın dikkate alınması gerekir, Gelişmiş ülkelerde yaygın biçimde uygulandığı gibi, Madencilik faaliyetlerindeki vergilendirilebilir gelirin bir kısmı "Rezerv Tüketim Payı" olarak vergiden muaf tutulmalıdır. Böylece, risk sermayesinin çok daha büyük miktarları madencilik faaliyetleri içine çekilebilecektir.

Kıymetli metallerin madenciliği ve pazarlanması

Kıymetli metal üretimi ve pazarlanması konusunda belirsizlikler devam etmektedir, Kıymetli metallerin üretilmesinin teşviki, pazarlanması ve vergilendirilmesinin diğerlerinden farklı olmaması gerekir,

İşletme esnasında ruhsat alanının küçültülmesi

İşletme dönemi esnasında ruhsat sınırlarının daraltılması konusunda herhangi bir zorlama olmamalıdır, Böyle bir tasarruf rakipler arasında problem çıkarmaktan başka bir işe yaramaz,

Maden Komiseri

3213 sayılı Maden Yasası'nın değişiklik tasarısında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca ortaya atılan Maden Komiseri fikrinin uygulamaya konması Sektörün gelişmesinde tahrip edici bir rol oynar.

Diğer müsaadeler

Orman ve yol müsaadeleri ile toprak hakları sahiplerine yapılacak ödemeler ve su hakları gelecekte Maden Dairesi ile aynı çatı altında olan güçlü tek bir organizasyona bağlanmalıdır,

Maden arama için gerekli bilgi ve materyal

Modern arama için gerekli olan topografik harita ve hava fotoğrafları gibi materyal ve diğer bilgiler yasak olmaktan çıkarılmalı ve ucuz bir şekilde arayıcının hizmetine verilmelidir,

Maden rezervleri nadiren ruhsat sınırlarına uydularından bölgesel arama bir mecburiyet olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkenin aramaya açık her bölgesi için bilgi ve doküman ucuz bir şekilde temin edilebilmelidir.

Açık arttırma (ihale)

Ruhsatın ticari değerinin ortaya çıkması için yapılmış arama çalışmalarının yeterli süre ile incelenmesine imkan tanınmalı ve taban fiyatları zorunlu olarak deklare edilmesi gerekli seviyede tutulmalıdır.

Çevre koruma

Endüstrinin geleceğini emniyet altına almak için Maden Kanunu'nda çevreyi koruma değerlendirme çalışmalarına, denetime ve koruyucu maddelere yer verilmelidir.!